

ПОЛОЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ 2012 РОКУ ЯК ОРІЄНТИРИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ

К. П. Задоя,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
кримінального права та
кримінології Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

13 квітня 2012 р. Верховною Радою України був прийнятий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК), однією з особливостей якого є диференціація процедур кримінального переслідування осіб, що вчинили злочини, та осіб, що вчинили кримінальні проступки (при цьому як родово по відношенню до понять «злочин» та «кримінальний проступок» у проекті використовується поняття «кримінальне правопорушення»). Натомість Кримінальний кодекс України (далі – КК) у чинній на даний момент редакції такої класифікації злочинних діянь не передбачає.

З метою узгодження положень КК та КПК народними депутатами України на розгляд Верховної Ради України були внесені проекти Законів України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (реєстр. № 10126 від 28 лютого 2012 р.) [1] та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» (реєстр. № 10146 від 3 березня 2012 р.) [2], а Президентом України була створена робоча група з питань реформування законодавства про адміністративні правопорушення та запровадження інституту кримінальних проступків [3].

Безумовно, слід погодитись і з висновками Головного науково-експертного управління Верховної Ради України [4], й висновками вітчизняних криміналістів (див., наприклад, висновок кафедр кримінального права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» та Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» [5]) про те, що процесуальний закон не повинен зумовлювати напрям розвитку матеріального закону. Однак з 19 листопада 2012 р., коли КПК набуде чинності, цей юридичний «алогізм» стане частиною правової системи України, і його неможливо буде проігнорувати. Відтак видається, що потребують обов'язкового дослідження ті положення КПК, які можуть розглядатися як «дороговкази» для самого ж законодавця при вирішенні ним питання про відповідальність за кримінальні проступки.

1. У п. 7 ч. 1 ст. 3 КПК зазначається, що «закон України про кримінальну відповідальність – законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України та закон України про кримінальні проступки)». Таким чином, на думку законодавця, питання про відповідальність за кримінальні проступки повинно вирішуватись на рівні окремого законодавчого акта, а не шляхом внесення змін та доповнень до КК. У зв'язку з цим слід звернути увагу, що проекти Законів України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (реєстр. № 10126 від 28 лютого 2012 р.) та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» (реєстр. № 10146 від 3 березня 2012 р.) фактично

У статті досліджуються окремі положення Кримінального процесуального кодексу України та проектів законів України, які передбачають запровадження у кримінальному праві України інституту кримінальних проступків.

Ключові слова: злочин, кримінальний проступок, законопроект

ігнорують вищенаведений орієнтир.

2. У багатьох положення КПК (див., наприклад, ч. 5 ст. 182, ч. 2 ст. 219 тощо) законодавець вживає звичні для кримінального права України поняття «злочин невеликої тяжкості», «злочин середньої тяжкості», «тяжкий злочин», «особливо тяжкий злочин». З цього можна зробити принаймні два висновки: а) виділення такої категорії злочинних діянь, як кримінальний проступок, не повинно зумовлювати внесення змін до класифікації злочинів, передбаченої нині в ст. 12 КК; б) оновлення кримінального законодавства не повинно відбутися шляхом «перейменування» злочинів певного ступеня тяжкості (наприклад, невеликої) в кримінальні проступки. Аналізуючи законопроекти № 10126 від 28 лютого 2012 р. та № 10146 від 3 березня 2012 р. під цим кутом зору, можна зробити висновок, що вони враховують зазначені положення КПК.

3. У ст. 299 КПК зазначається, що під час досудового розслідування кримінальних проступків не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою (виділено автором. – К. 3.). У свою чергу, в абз. 1 ч. 3 ст. 183 КПК вказується, що слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зобов'язаний визначити розмір застави, достатньої для забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим обов'язків, передбачених цим Кодексом, крім випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті, а в ч. 4 цієї ж статті – що слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 КПК, має право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні, зокрема: 1) щодо злочину, вчиненого із застосуванням насильства або погрозою його застосування; 2) щодо злочину, який спричинив загибель людини (виділено автором. – К. 3.). З огляду на наведені вище положення КПК, очевидно, слід зробити висновок, що за задумом законодавця, з об'єктивної сторони застосуванням фізичного чи психічного насильства або наслідком у вигляді загибелі людей повинні характеризуватись не будь-які кримінальні правопорушення, а лише злочини (в іншому випадку слід констатувати, що сукупність положень КПК, які врегульовують застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні, має безсистемний характер). У зв'язку з цим видається сумнівним те, що в законопроекті № 10146 від 3 березня 2012 р. пропонується визнати кримінальними проступками, зокрема, побої і мордування (ст. 448), погрозу вбивством (ст. 450) та насильницьке донорство (ст. 454).

4. У п. 2 ч. 1 ст. 178 КПК зазначається, що при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів

зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі *тяжкість покарання*, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується (виділено автором. – К. 3.). Враховуючи, що, як зазначалося вище, КПК не допускає застосування окремих запобіжних заходів стосовно підозрюваних, обвинувачених у вчиненні кримінального проступку, можна припустити, що «тяжкість покарання» кримінального проступку повинна бути меншою, аніж «тяжкість покарання» будь-якого злочину (в тому числі злочину невеликої тяжкості).

У зв'язку з цим виглядає некоректним, що відповідно до законопроекту № 10146 від 3 березня 2012 р. деякі кримінальні проступки повинні каратись більш суворо, ніж деякі злочини невеликої тяжкості. Наприклад, *кримінальний проступок* ухилення військовозобов'язаного від військового обліку після попередження, зробленого відповідним військовим комісаріатом (ч. 1 ст. 575), карається штрафом до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадськими роботами на строк до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк від трьох до шести місяців, або *арештом на строк до одного місяця*, а *злочин невеликої тяжкості* незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145) карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю на строк до трьох років, або *виправними роботами на строк до двох років* (виділено автором. – К. 3.).

5. У ч. 1 ст. 573 КПК зазначається, що запит про екстрадицію направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року. Оскільки в цьому положенні використано поняття «злочин», у прив'язці до покарання певного виду та строку, можна зробити висновок, що за задумом законодавця покаранням такого виду та строку може каратись не будь-яке кримінальне правопорушення (злочин або кримінальний проступок), а лише такий його різновид, як злочин. Виходячи з того, що відповідно до чинної редакції ч. 1 ст. 63 КК мінімальна межа покарання у виді позбавлення волі на певний строк становить один рік, можна зробити висновок, що у законодавстві за кримінальний проступок повинні бути передбачені більш м'які види покарання, аніж позбавлення волі на певний строк.

Таким чином, врахування положень КПК як орієнтирів при запровадженні у кримінальне право України інституту кримінальних проступків повинно, зокрема, полягати в такому:

1) кримінальна відповідальність за кримінальні

- проступки має бути передбачена в окремому законодавчому акті;
- 2) термін *кримінальний проступок* не повинен стати новим найменуванням однієї із вже відомих кримінальному праву України категорій злочинних діянь (зокрема злочинів невеликої тяжкості);
  - 3) об'єктивна сторона кримінальних проступків не повинна характеризуватись застосуванням фізичного чи психічного насильства або наслідком у вигляді загибелі людей;
  - 4) кримінальні проступки повинні каратися менш суворо, ніж злочини;
  - 5) кримінальні проступки повинні каратися більш м'якими видами покарання, ніж позбавлення волі на певний строк.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» (проект вноситься народними депутатами Стретовичем В. М., Головатим С. П., Притикою Д. М., Шишковою Е. В.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42706
2. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» (проект вноситься народним депутатом Швецем В. Д.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42733
3. Розпорядження Президента України від 30 травня 2012 року № 98/2012-рп «Про робочу групу з питань реформування законодавства про адміністративні правопорушення та запровадження інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/14798.html>
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42733
5. Висновок кафедр кримінального права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» та Інституту вивчення проблем злочинності Національної академії правових наук України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ivpz.org/golovna-konferents>

Задоя К. П. Положения Уголовного процессуального кодекса Украины 2012 года как ориентиры в подготовке проекта закона об уголовных проступках

В статье исследуются отдельные положения Уголовного процессуального кодекса Украины и проектов Законов Украины, которые предусматривают внедрение в уголовное право Украины института уголовных проступков.

Ключевые слова: преступление, уголовный проступок, законопроект

Zadoya Kostyantyn. The norms of the Criminal Procedure Code of Ukraine 2012 as the highlights of the workout of drought law of Ukraine on criminal misdemeanors

Separate positions of Criminal Procedure Code of Ukraine and projects of Laws of Ukraine, which foresee an introduction in the Ukrainian criminal law of institute of misdemeanor, are examined in the article.

Key words: crime, misdemeanor, drought law

ОГОЛОШЕННЯ

Київські студентські криміналістичні читання

Шановні студенти, аспіранти та молоді вчені, запрошуємо вас взяти участь у всеукраїнській науково-практичній конференції «Київські студентські криміналістичні читання», яка проводитиметься 28 листопада 2012 р. у Камінній залі Академії адвокатури України.

Тематичні напрями роботи конференції:

- Сьогоднішній стан розвитку криміналістики
- Сучасні інформаційні технології та науково-технічні засоби у криміналістиці
- Використання досягнень криміналістики адвокатом

Реєстрація учасників з 9.30 до 10.00. Конференція розпочне роботу о 10.00.

Заявки в електронному вигляді приймаються до 23 листопада 2012 р. за адресою: m.nauka@aau.edu.ua

Обов'язково зазначаються: тема доповіді, відомості про автора (прізвище, ім'я, по-батькові, назва та адреса вищого навчального закладу, телефон, e-mail).

Доповіді студентів та аспірантів приймаються до участі за наявності відгуку (відсканованої копії) наукового керівника.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, буд. 27 (Станція метро «Університет»)

тел.: (044) 246-57-88, 246-59-66

Докладніше на сайті Академії – aau.edu.ua